

БАЯЛИЕВА А. С.
Ж. Баласагын атындагы КУУ
БАЯЛИЕВА А. С.
КНУ имени Ж.Баласагына
BAYALIEVA A.S.
J. Balasagyn KNU

**КЫРГЫЗ ЭЛИНИН ДЕМОКРАТИЯЛУУ САЛТТАРЫНЫН НЕГИЗИНДЕ БОЛОЧОК
МУГАЛИМДЕРДИН ЭТНОПЕДАГОГИКАЛЫК КОМПЕТЕНТТҮҮЛҮГҮН
КАЛЫПТАНДЫРУУНУН ТЕОРИЯЛЫК НЕГИЗДЕРИ**

**Теоретические основы формирования этнопедагогической компетентности будущих
учителей на основе демократических традиций кыргызского народа**

**Theoretical foundations of the formation of ethnopedagogical competence of future teachers based
on the democratic traditions of the Kyrgyz people**

Аннотация. Макалада болочок мугалимдерди кыргыз элинин демократиялуу каада-салттарын колдонуу аркылуу кесиптик компетенттүүлүгүн калыптандыруунун теориялык негиздери каралган. Бүгүнкү күнгө мүнөздүү ааламдашуу жана интернеттешүү процесстеринин өнүгүшү жогорку окуу жайлардагы (ЖОЖ) билим берүү мазмунун кыргыз элинин улуттук көрөңгүлөрү, рухий-демократтык баалуулуктары менен байытуу, аларды заманбап шарттар менен айкалыштыруу аркылуу болочок мугалимдердин кесиптик даярдыгын өркүндөтүү маселелери талдоого алынган. Жаш муундарды демократиялуулукка тарбиялоодо элдик салттар өзгөчө таасирдүү каражат катары өткөн менен бүгүнкүнүн, улуттук дөөлөттөр менен жалпы адамзат баалуулуктардын байланышын тереңдетүүгө жана маданий деңгээлин жогорулатууга өбөлгө экендиги айкындалат. Ошондой эле, белгилүү педагог-окумуштуулардын болочок мугалимдерди даярдоодо кесиптик-педагогикалык жана этнопедагогикалык компетенттүүлүгүнүн теориялык жана практикалык өзгөчөлүктөрү жөнүндө сөз болот.

Аннотация. В статье рассматривается теоретические основы формирования профессиональной компетентности будущих учителей на основе использования демократических традиций кыргызского народа. Проанализированы вопросы повышения профессиональной подготовки будущих учителей путем обогащения содержания образования в высших учебных заведениях (ВУЗах) национальными, духовными и демократическими ценностями кыргызского народа, сочетая их с современными условиями для подготовки будущих учителей. В демократической воспитании подрастающего поколения народные традиции стали особенно эффективным инструментом при углублении связи между национальными и общечеловеческими ценностями, а также в повышении культурного уровня. Также рассматриваются теоретические и практические особенности профессионально-педагогической и этнопедагогической компетентности известных педагогов - ученых в подготовке будущих учителей.

Abstract. The article examines the theoretical foundations of the formation of professional competence of future teachers based on the use of the democratic traditions of the Kyrgyz people. The article analyzes the issues of improving the professional training of future teachers by enriching the content of education in higher educational institutions (HEIs) with the national, spiritual and democratic values of the Kyrgyz people, combining them with modern conditions for the training of future teachers. In the democratic upbringing of the younger generation, folk traditions have become an especially effective tool in deepening the connection between national and universal values, as well as in raising the cultural level. It also examines the theoretical and practical features of the professional-pedagogical and ethnopedagogical competence of famous teachers - scientists in the preparation of future teachers.

Урунттуу сөздөр: демократиялуулук; каада-салт; компетенция; кесиптик компетенттүүлүк; этнопедагогикалык компетенттүүлүк.

Ключевые слова: демократичность; традиция; компетенция; профессиональная компетентность; этнопедагогическая компетентность.

Keywords: democratically; tradition; competence; professional competence; ethnopedagogical competence.

Өлкөбүздүн болочок муундарын демократиялуулукка тарбиялоонун натыйжалуулугу болочок мектеп мугалимдеринин кесиптик даярдыгынан, ЖОЖдордогу окуу-тарбия иштеринин мазмунунан жана алардын сапаттуу, туура уюштурулушунан көз каранды. Демек, ЖОЖдордо мектеп мугалимдерин даярдоонун натыйжалуулугун баалоодо демократиялуу элдик каада-салттар канчалык деңгээлде орун алганын изилдеп талдоо, андан ары өркүндөтүп өнүктүрүү жумуштарынын үзгүлтүксүз жүргүзүлгөнү толук мыйзамченемдүү.

Өлкөбүздүн келечеги болгон жаш муундарга билим берүүнү жана тарбиялоону аркалаган болочок мугалимдерди демократиялуулук шарттарда жашап жана иштей билүүгө даярдоодо, коомдогу демократиялуулук тенденцияларды, салттарды колдоно билүүнүн педагогикалык шарттарын аныктоо менен байланыштуу. Бүгүнкү күндөгү аалдамдашуунун жана интернеттештирүүнүн, маалымат технологиялары дүркүрөп өнүккөн кезде билим берүү системасын жаңылоо, кыргыз элинин улуттук көрөңгүлөрүн, рухий-демократтык баалуулуктарын көтөрүп чыгуу жана аларды заманбап шарттар менен айкалыштыруу аркылуу болочок мугалимдерди кесиптик жактан даярдоо милдеттери алдыга чыгууда.

Бул маселенин актуалдуулугу расмий документтер “Кыргыз Республикасында балдардын ден соолугуна, дене бой, интеллектуалдык, психикалык, руханий жана адептик өнүгүүсүнө зыян келтирүүнүн алдын алуу боюнча чаралар жөнүндө” Мыйзамында жана Кыргыз Республикасынын Президентинин “Инсандын руханий адеп-ахлактык өнүгүүсүн жана дене тарбиясын камсыз кылуу жөнүндө” Жарлыгында (2021), тарбиялоонун башкы максаты катары жаштардын адептик, демократиялык сапаттарын ата мекендик педагогикалык традициялар аркылуу калыптандыруу, ошондой эле, жаш муундарга элдик руханий маданияттын мурастарын элдик педагогиканын идеялары, улуттук-тарыхый дөөлөттөрү жана педагогикалык маданияты аркылуу жеткизүү милдеттери белгиленген.

Ошондой эле, “Кыргыз Республикасынын 2021-2030-жылдарга карата мектеп окуучуларын жана жаштарды тарбиялоо концепциясында” (КББА, 2021) бүгүнкү күндө таалим-тарбия процессинде кетирилип жаткан кемчиликер аталып: “Демократиянын шарданына жамынып, айрым асылдыктар, дөөлөттөр туура эмес түшүндүрүлүп, колдонулуп калганын көрүүгө болот”- деп жазылган.

Демек, бул концепцияларда демократиялуулукту калыптандыруу тарбиялоо процессинин фундаменталдык башкы багыттарынын бири катары аныкталат, ал эми демократиялуулукка тарбиялоонун максаты жалпы адамзаттык дөөлөттөр менен катар эле улуттук демократтык-руханий мурастарга да негизделиши керек экендигин белгилейт.

Жогорку окуу жайлардын мамлекеттик стандарттарында, окуу пландарында да бул проблема көңүлгө алынбай, илимий-педагогикалык, методикалык адабияттар жарала элек. Натыйжада, болочок мугалимдерди демократиянын шартында кесиптик жактан даярдоодо төмөндөгүдөй объективдүү карама-каршылыктар ачык байкалат: Кыргызстанда демократиялык процесстердин кеңири жайылып бара жаткандыгына карабастан, болочок мугалимдерди өзгөргөн шартта иштей билүүгө даярдоо мүмкүнчүлүктөрүнүн изилденбегендиги;

Кыргыз элдик педагогикасында демократиялык салттардын жетиштүү болгондугуна карабастан, аларды болочок мугалимдерди даярдоодо атайын педагогикалык каражат катары каралбагандыгы;

Келечек муундарды улуттук каада-салттар аркылуу демократиялуулукка тарбиялоо талабы менен ЖОЖдордо болочок мугалимдерди бул багытта даярдоонун теориялык негиздеринин жана методикалык жолдорунун иштелип чыкпагандыгы ж.б.

Жогорудагы карама-каршылыктар болочок мугалимдерди кесиптик жактан даярдоодо элдик демократиялуу салттарды колдонуу жолдорун аныктоо көйгөйлөрүнүн бар экендигин жөнүндө кабар берет.

Эгемендүүлүк жылдары өлкөбүздөгү жогорку кесиптик билим берүүдө эртеңки мектеп мугалимдеринин педагогикалык ишмердүүлүктөрүн өнүктүрүү билим берүүнүн гумандуулук мүнөзүн; предметти инсанга багыттап, компетенттүүлүккө негиздеп окутууну, алардын чыгармачылык менен иштөө ыгына калыптануусун башкы орунга коюп, алдыларына педагогикалык илимдин, окутуу технологияларынын соңку жетишкендиктерине таянуу аркылуу билим берүү-алуу билгичтиктерине жана көндүмдөрүнө ээ болуу талаптарын коюп келет. Мындай талаптардын аткарылышын эске алуу менен катар, жогорку педагогикалык кесиптик билим берүүнүн базалык компоненттерин өркүндөтүү жаатындагы принципалдуу жаңычылдык катары

В.А. Слостениндин, И.Ф.Исаевдин, А.И.Мищенкоун, Е.Н.Шияновдун [1] жана С.А. Смирновдун, И.Б. Котованын, Е.Н. Шияновдун ж.б. [2] жана да В.А. Слостениндин, И.Ф.Исаевдин жана Е.Н.Шияновдун [3] жамааттык изилдөөлөрүн, ошондой эле В.С.Зайцевдин эмгегин [4, 75-б.] ж.б. атап кетүүгө болот.

Педагог окумуштуу В.С.Зайцев бул аталган эмгегинде ЖОЖдук кесиптик билим берүүдө колдонулчу заманбап окутуу технологияларын бир канча топторго бөлүштүрүү менен, алардын ар бирине өзүнчө токтолуп, өз алдынчалуу кең-кесири мүнөздөмөлөрдү берген [4. 3–6 б. ; 5. 3–5 б.].

Е.Н.Шияновдун изилдөөсүндө окутуп-үйрөтүү иштерине жаңычыл методологиялык жана технологиялык мамиле жасоонун негизинде болочок мектеп мугалимдерин ЖОЖдордо кесиптик даярдоонун мазмунун гумандаштыруу проблемаларын иликтенген. Мында ал: “Гуманизация образования предполагает единство общекультурного, социально-нравственного и профессионального развития личности. Данный социально-педагогический принцип требует пересмотра целей, содержания и технологии образования” [2. 19-б.], – деп таасын белгилеп кетет.

Педагогикалык жогорку кесиптик билим берүүнүн мазмунуна коомду гумандаштыруу багытындагы өзгөрүүлөр олуттуу таасирин тийгизип келет. Изилдөөчүлөр: М.Г. Тайчинов, В.А. Слостенин, А. Алимбеков, Н.А. Асипова [6, 7, 8, 9] ж.б. талдоолору көрсөткөндөй, мурда колдонулуп келген педагогикалык билим берүү системаларынан өзгөрүүлөрдү талап кылган принципиалдуу мүнөздөгү мүчүлүштүктөр байкалат. ЖОЖдордо педагогикалык билим берүүнүн мындай мүчүлүштүктөрү бөтөнчө жалпы орто билим берүүнүн мазмунуна карата этномаданий мамилелерде ачык көрүнөт. Анткени, болочок мектеп мугалиминин инсандыгынын ички рухий мүмкүнчүлүгү анын улуттук маданий салттар, жөрөлгөлөр менен тааныштык деңгээли жана жалпы адамзаттык бай мазмуну аркылуу аныкталат. Демек, элдик педагогиканын маданий-тарыхый с алттары, анын жалпы адамзаттык маданий менен диалектикалык биримдиги жаңы типтүү окуу пландарын жана программаларын түзүүдө эске алынган ылайык.

Кыргыз Республикасынын жогорку окуу жайларындагы педагогикалык билим берүүдө элдик педагогикалык каражаттарды (мунун ичинде элдик каада-салттарды, жөрөлгөлөрдү) колдонуунун илимий-педагогикалык негизин аныктаган изилдөөлөр ар кыл түрдүү багыттарда каралып, мындай илимий изилдөө иштери кеңири алып барылууда. Атап айтсак, этнопедагог окумуштуу А.Алимбеков өзүнүн “Теория и практика этнопедагогической подготовки учителя в системе высшего педагогического образования” деген эмгегинде жогорку педагогикалык билим берүү системасында болочок мугалимдерди кесиптик-педагогикалык жана этнопедагогикалык жактан даярдоонун теориялык жана практикалык өзгөчөлүктөрүн изилдеп, этнопедагогикалык билим берүү менен түздөн-түз байланыштагы негизги түшүнүктөрдү жана категорияларды аныктап тактаган [8].

Болочок мектеп мугалимдерин кесиптик жактан калыптандырууга байланыштуу Н.А.Асипова: “...болочок мугалимдердин жалпы педагогикалык даярдыгы тигил же бул элдин улуттук өзгөчөлүгүн чагылдырат. Анын мазмуну, ишке ашыруу жолдору ар бир элдин тарыхый басып өткөн жолундагы кайталангыс өзгөчөлүктөрү, коомдук өнүгүү баскычтарындагы улуттук салттары менен аныкталат” [10], – деп баса белгилеп кетет.

Ал эми Н.Дюшеева өзүнүн изилдөөсүндө “элдик прогрессивдүү педагогикалык традицияларды колдонууга болочок мугалимдин даярдыгы” түшүнүгүн педагогдун жаш адисти кесиптик калыптандыруунун идеалына шайкеш педагогикалык ишмердүүлүктү жүргүзүүгө мүмкүндүк берүүчү инсандыгынын интегралдык касиети катары аныктаган [11].

Н.Шадиёв болочок мектеп мугалимдеринин башталгыч класстын окуучуларын кыргыз музыкалык фольклорунун каражаттары аркылуу нравалык-эстетикалык жактан тарбиялоого даярдыгын мотивациялык-дөөлөттүк, мазмундук жана уюштуруучу-процессуалдык компоненттеринин диалектикалык биримдиги катары аныктап берген [12].

Ж.Сулайманкулова болсо, өз изилдөөсүндө болочок мугалимдин башталгыч класс окуучуларын этнопедагогикалык каражаттар аркылуу адептүүлүккө тарбиялоого даярдыгынын критерийи катары төмөндөгүлөрдү: балдарды элдик адептик баалуулуктардын мурасчысы кылып тарбиялоого карата чын ыкластуу, туруктуу мамиленин болушун; аларды этнопедагогикалык каражаттар аркылуу адептүүлүккө тарбиялоого байланыштуу психологиялык, педагогикалык, этнопедагогикалык билимдерге жана билгичтиктерге ээлик кылуусун; балдарды этнопедагогикалык каражаттар аркылуу адептүүлүккө тарбиялоодо пайдаланылчу натыйжалуу кесиптик билгичтиктердин жана көндүмдөрдүн топтомун; ЖОЖдо болочок башталгыч класс мугалимдеринин кесиптик этнопедагогикалык жактан өзүн-өзү өнүктүрүүсүн жандандыруу,

жигерлештирүү, долбоорлоо, текшерип-көзөмөлдөө, жетектөө, түзөтүү, диагноздоо жана баалоо жөндөмдүүлүктөрүн белгилеп кетет [13].

Бул аталган изилдөөлөр Кыргызстандын ЖОЖдорунда болочок мугалимдерди элдик каада-салттар, жөрөлгөлөр аркылуу окуучуларды демократиялуулукка тарбиялоо иштерине даярдоону өркүндөтүүгө сөзсүз өз салымдарын кошот. Тилекке каршы, болочок мектеп мугалимдеринин элдик каада-салттар аркылуу окуучуларды демократиялуулукка тарбиялоодогу кесиптик компетенттүүлүктөрүн калыптандыруу маселеси ушу азыркыга дейре талаптагыдай изилдене элек.

Өлкөбүздүн билим берүү системасын модернизациялоонун борбордук идеяларынын бири болуп адистерди компетенттүү даярдоо эсептелинет. Компетенттүүлүк бул инсандын тийиштүү компетенциялар топтомуна ээлик кыларын күбөлөндүрөрүнө окумуштуулар: В.И.Байденко, Т.В.Герш, И.А. Зимняя, А.В.Хуторской, В.Д.Щадриков [14, 15, 16, 17, 18] ж.б. позицияларын талдоо аркылуу көрүп ынанабыз. Мында биз компетенттүүлүк деп курчап турган дүйнө менен тиги же бул тармакта натыйжалуу өз ара аракеттердин мүмкүнчүлүгүн камсыздаган жана бул үчүн зарыл компетенцияларга көз каранды болгон комплекстүү инсандык ресурсту (билимди, билгичтикти жана көндүмдү, инсандык сапаттардын системасын) түшүнөбүз, демек, компетенция – бул инсандын белгилүү бир билимдердин, билгичтиктердин, көндүмдөрдүн, практикалык тажрыйбанын жана инсандык сапаттардын биримдигине негизденген ишмердүүлүктү аткаруу жөндөмүнүн жана даярдыктарынын топтому, жыйындысы эсебинде.

Кесиптик-педагогикалык компетенттүүлүк кесиптик-педагогикалык ишмердүүлүктө актуалдаштырылган компетенциялардан турат жана окутуу-үйрөтүү ишмердүүлүгүн чыгармачылык менен андап-түшүнүүгө ылайык компоненттик түзүмгө ээ. Дагы тактасак, компетенция – бул адистин кандайдыр бир кесиптик маселелерди, милдеттүүлүктү чечүүгө карата жекече инсандык жөндөмү, мүмкүнчүлүгү.

Компетенциялар түшүнүгүнө төмөндөгүлөр киргизилет:

- билим жана түшүнүү (академиялык теориялык билим, билүү жана түшүнүү жөндөмдүүлүгү);
- билим жана аракет кылуу (билимди конкреттүү кырдаалдарда билгирлик менен жана оперативдүү колдонуу);
- билимдүү болуу (мында баалуулуктар социалдык контекстте башкалар менен дайым биргеликте жана анын кабыл алуу ыкмасынын ажырагыс бөлүгү катары келет).

Өлкөбүздүн жогорку билим берүү системасындагы компетенцияларды негизинен үч түргө бөлүштүрүшөт: жалпы (универсалдык), кесиптик жана атайын компетенциялар.

Жалпы (универсалдык) компетенция – бул жалпыга тиешелүү ишмердүүлүктө алган билимдин, билгичтиктердин, көндүмдөрдүн негизинде ийгиликтүү аракеттенүү жөндөмдүүлүгү. Жалпы (универсалдык) компетенциялар төмөндөгүдөй түрлөргө ажырымдалат:

Жалпы илимий компетенция болочок мектеп мугалиминин кесиптик ишмердүүлүктө табигый илим сабактарынын негизги мыйзамдарын, математикалык анализ жана моделдештирүү усулдарын, физикадагы, химиядагы, экологиядагы теориялык жана эксперименттик изилдөөлөрдү колдонууга, кесиптик ишмердүүлүктүн жүрүшүндө пайда болгон проблемалардын табигый-илимий маңызын табууга, аларды чечүү үчүн ылайыктуу техникалык жабдууларды иштете алууга карата даярдыгын ичине камтыйт.

Инструменталдык компетенция: мында компьютерде өз алдынча иштөө жөндөмдүүлүгү (жөнөкөй көндүмдөр), мамлекеттик тилде жазуу жана оозеки байланышуу (коммуникация) жөндөмдүүлүгү жана керек болгон экинчи бир тилди билүү, кичи жамааттар менен карым-катнаш жасоо, классты уюштуруу-башкаруу иштерине даярдыгы, ар түрдүү булактардагы маалыматтар менен иштей алуу мүмкүнчүлүгү ж.б.

Социалдык-инсандык жана жалпы маданияттык компетенция – бул инсандар аралык алака-катыш жасоо, байланышта болуу көндүмдөрү; командада иштей алуу билгичтиги ж.б.

Кесиптик компетенция – кесиптик ишмердүүлүктөгү маселелерди чечүүдө күндөгү тажрыйбанын, билгичтиктин жана билимдин негизинде ийгиликтүү аракетте болуу жөндөмдүүлүгү.

Кесиптик компетенциялар топтомуна анын жөндөмдүүлүгүн мүнөздөгөн субъекттин касиети; кайсы бир кесиптик билимдерге ээ болуу жана аны практикада колдоно алышы; кесиптик үлгүлөрдү иштеп чыгуу жана аларды ишке киргизүү; өзүнүн кесиптик тармагындагы билимдерде изилдөөлөрдү жүргүзө алышы камтылат.

Атайын компетенция – өзү тандап алган ишмердүүлүк жаатында адистин ийгиликтүү иштей алуусу үчүн зарыл билимдерди жана билгичтиктерди, көндүмдөрдү камтыган компетенциялар.

“Кесиптик компетенттүүлүк” түшүнүгүнүн маани-маңызын педагогикалык ишмердүүлүктөгү теориялык жана практикалык даярдыктын биримдиги катары чечмелеген В.А.Сластениндин, А.В.Хуторскойдун позициялары бизге кыйла жакын. Мындагы мугалимдин компетенттүүлүгүн жана кесиптик даярдыгын түпкү табияты бир, маанилеш түшүнүктөр катары кабылдаган ылайык болуп турат.

Алдараакта талданган теориялык жоболор менен бирдикте биз мында педагогика багытындагы профессиограммага байланыштуу нормативдик документтерди, жогорку педагогикалык билим берүү стандарттарын, изилдөөлөрдү, мугалимдердин эмпирикалык көз караштарын, түшүнүктөрүн, компетенттүү адистердин, эксперттердин пикирлерин талдап анализдедик. Топтолгон материалдарды мазмундук жана статистикалык талдоодон өткөрүү боюнча алып барылган иштер болочок мектеп мугалиминин элдик каада-салттар аркылуу окуучуларды демократиялуулукка тарбиялоого карата кесиптик компетенцияларынын мазмунун жана түзүмүн иштеп чыгууга мүмкүнчүлүк берет.

Пайдаланылган адабияттар:

1. Педагогика: Учебное пособие для студентов педагогических учебных заведений/ В.А.Сластенин, И.Ф.Исаев, А.И.Мищенко, Е.Н.Шиянов. – 3-е изд. — М.: Школа-Пресс, 2000 – 512 с.
2. Педагогика: педагогические теории, системы, технологии: Учеб. для студ. высш. и сред. пед. учеб. заведений / С.А.Смирнов, И.Б.Котова, Е.Н. Шиянов и др. Под ред. С.А.Смирнова. 4-е изд., испр. – М.: Издательский центр «Академия», 2000. – 512 с.
3. Педагогика. Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / В.А.Сластенин, И.Ф.Исаев, Е.Н.Шиянов; Под ред. В.А.Сластенина. – М.: Издательский центр «Академия», 2013. – 576 с.
4. Зайцев В.С. Педагогические технологии: элективный курс для подготовки бакалавров и магистров. В 2-х книгах. Книга 1. – Челябинск: ЧГПУ, 2012. – 424 с.
5. Зайцев В.С. Педагогические технологии: элективный курс для подготовки бакалавров и магистров. В 2-х книгах. Книга 2. – Челябинск: ЧГПУ, 2012. – 508 с.
6. Тайчинов М.Г. Формирование личности учащегося на духовно-нравственных ценностях народа. Монография. – М., 1999 – 199 с.
7. Сластенин В.А., Исаев И.Ф. Гуманистическая парадигма и личностно-ориентированные технологии в педагогическом образовании. – С., 1999. – 117 с.
8. Алимбеков А. Теория и практика этнопедагогической подготовки учителя в системе высшего педагогического образования. – Б.: ОГПИ, 2009. –150 с.
9. Асипова Н.А. Теоретические основы подготовки будущих учителей к инновационно - проектировочной деятельности в образовательном процессе (Интернет булак).
10. Асипова Н. Этнопедагогические аспекты формирования культуры межнационального общения школьников. Народная педагогика и современные проблемы воспитания. Материалы Всесоюзной научно-практической конференции, часть 1. – Чебоксары, 1991 г.
11. Дюшеева Н.К. Методологические подходы к профессионально-личностному формированию будущего учителя // Педагогическое образование и наука. – 2008. – № 9. – С. 16–23; Формирования будущего учителя новой формации в вузе (Интернет булак).
12. Шадиев Н.С., Усенбаев Э. Болочок музыка мугалимдеринин этнопедагогикалык компетенттүүлүктөрүнүн мүнөздөмөлөрү // Интернаука: электрон. научн. журн. 2017. № 10(14). URL: <https://internauka.org/journal/science/internauka/> 14 (дата обращения: 05.10.2021).
13. Сулайманкулова Ж. Об этнопедагогической подготовленности будущего учителя к нравственно-этическому воспитанию младших школьников // Хабаршы: Казахский национальный педагогический университет имени Абая. – № 2(21). – 2009.
14. Байденко В.И. Компетентностный подход к проектированию государственных образовательных стандартов высшего профессионального образования (методологические и методические вопросы) [Текст]: методическое пособие / В.И. Байденко. – М., 2005. – 114 с.
15. Гериш Т.В. Компетентный подход как основа модернизации профессионального образования [Текст] / Т.В. Гериш, П.И. Самойленко // Стандарты и мониторинг в образовании. – 2006. - №2. – С. 11-15.

16. Зимняя И.А. Компетентностный подход. Каково его место в системе современных подходов к проблеме образования? [Текст] / И.А. Зимняя // Высшее образования сегодня. – 2006. - №8. – С. 20-26.
17. Хуторской А.В. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования [Текст] / А.В. Хуторской // Народное образование. М.: 2003. - № 2. – С. 58-64.
18. Шадриков В.Д. Новая модель специалиста: инновационная подготовка и компетентностный подход [Текст]/ В.Д. Шадриков // Высшее образование сегодня. – 2004. - №8.

Рецензент: Мамырова М.И. – педагогика илимдеринин кандидаты, доцент И.Раззаков атындагы КМТУнин инженердик педагогика кафедрасынын башчысы